

Verkenning inzake de rechten van personen met een handicap op de BES-eilanden

Waarom awareness nodig is

Tara bv

Marieke Knol en Mimoun Himmit
Bonaire C.N., november 2023

Inhoudsopgave

Krantenartikel uit de toekomst	3
Inleiding	4
Doel van de verkenning	4
Voorgeschiedenis	5
Werkwijze verkenning	7
Tijdspad	7
Deskresearch	7
Gesprekken	7
Awareness creëren	9
Vraaggericht programma i.p.v. aanbodgerichte domeinen	9
Constateringen en aanbevelingen	9
Inhoudelijke thema's rondetafelgesprekken	13
Bouwen en wonen	13
Werk en inkomen	15
Onderwijs	15
Vervoer	16
Participatie en toegankelijkheid	16
Zorg en ondersteuning	18
Afsluitend	19
Gesprekken	20
Literatuur	23
Colofon	25

VN Internationale dag van de gehandicapten groot succes

Antilliaans dagblad - 3 december 2026

Ook Bonaire, Saba en Sint Eustatius besteden vandaag uitgebreid aandacht aan de VN Internationale dag van de gehandicapten. Dankzij MiVaBo, ondersteund door de Nederlandse Alliantie, hebben een record aantal mensen, met én zonder beperking, zich aangemeld voor het interactieve programma met sport, kunst, lezingen en workshops.

Ervaringsdeskundigen vertellen in de ochtend over wat hen heeft geholpen op het gebied van positieve gezondheid. In de middag worden op de drie eilanden allerlei activiteiten, workshops en sportclinics georganiseerd uiteenlopend van paardrijden, museumbezoeken, vierfietsen, g-voetbal, schrijven met een beperking, etc.

Na afloop van de Saba Social Walk worden spelletjes gespeeld zoals 'een steekje los', een gezelschapsspel dat dit jaar ook in het Papiaments is uitgekomen. Aan het einde van

de dag wordt de Gouden Flamingo uitgereikt aan een burger, instelling, bedrijf of politicus die zich verdienstelijk heeft gemaakt, voor duurzaam beleid voor mensen met een beperking op de BES-eilanden.

Het afgelopen jaar heeft de BES-afdeling van het adviespunt "niets over ons, zonder ons" een tweewekelijks zelfregie programma samengesteld met lezingen, cursussen en debatten. In een Community of Practice leren stakeholders met elkaar vanuit de praktijk. Op 3 december worden de resultaten gepubliceerd in de kwantitatieve en kwalitatieve monitor 'Personen met een beperking op de BES-eilanden'.

Iedereen op de eilanden is inmiddels op de hoogte dat een inclusieve samenleving voor alle mensen fijn is. De opkomst van de festiviteiten wordt hoog ingeschat, dus wees op tijd bij de gratis programma onderdelen, want vol is vol!

Inleiding

Doel van de verkenning

Op 17 mei 2023 verstrekte het ministerie van VWS aan Tara bv, gevestigd op Bonaire, de opdracht voor een verkenning op de BES-eilanden. Deze opdracht heeft tot doel om te komen tot een aanzet voor een actieprogramma diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid in het kader van het VN-verdrag handicap. Het rapport wordt gepresenteerd tijdens het congres over VN-verdrag Handicap bij Hòfi Kultural op Bonaire op 3 november 2023.

Voor u ligt deze eerste verkenning op basis van deskresearch en gesprekken met betrokkenen op Bonaire, Saba en Sint Eustatius en in Europees Nederland.

Het VN-verdrag handicap is in 2016 in Nederland van kracht geworden, maar geldt nog niet op de BES-eilanden. Het ministerie van VWS wil, vooruitlopend op de ratificatie voor de BES-eilanden, aan de slag met het verbeteren van de rechten van personen met een handicap op de BES-eilanden. Daarom wordt deze verkenning gemaakt, om een beeld te krijgen van de status van de rechten van personen met een handicap op de BES-eilanden. In het VN-verdrag zijn afspraken gemaakt over mensenrechten van mensen met een beperking of chronische ziekte.

Voorgeschiedenis

Het Koninkrijk der Nederlanden heeft het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap van 13 december 2006 (hierna het Verdrag) op 30 maart 2007 ondertekend. Sinds de ondertekening van het Verdrag heeft het Koninkrijk constitutioneel een herstructurering ondergaan. Het Verdrag is op 12 april 2016 voor het gehele Koninkrijk goedgekeurd. Echter, ieder land beslist afzonderlijk over de ratificatie en implementatie. Het Verdrag is op 14 juni 2016 door Nederland geratificeerd, met uitzondering van Caribisch Nederland. Besloten is dat het Verdrag daar vooralsnog niet zal gelden. Op 14 juli 2016 is het Verdrag in het Europese deel van Nederland in werking getreden¹.

De Nederlandse overheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van het Verdrag. Daarnaast is zij verplicht om de stand van zaken rondom de invoering te rapporteren aan het VN-comité voor de Rechten van Personen met een Handicapeen, in Genève. Nederland deed dat voor het eerst in juni 2018, in een zogenaamde nulmeting. Daarin schrijft de Nederlandse overheid over het Caribisch gebied:

“In opdracht van het ministerie van VWS is onderzoek gedaan naar de mate waarin wetgeving, beleid en praktijk op Bonaire, Sint Eustatius en Saba voldoen aan het Verdrag en wat op korte en langere termijn nodig is voor ratificatie. Het onderzoeksrapport is op 31 augustus 2016 gepubliceerd. Gebleken is dat op diverse terreinen een inhaalslag moet plaatsvinden om de positie van personen met een beperking naar een binnen Europees Nederland aanvaardbaar niveau te brengen. In overleg met Bonaire, Sint Eustatius en Saba is gekozen voor een getrapte aanpak waarbij eerst lokaal

maatregelen worden genomen om de situatie in de praktijk te verbeteren. De eilanden kennen onderling grote culturele en maatschappelijke verschillen waardoor ook de benodigde aanpak per eiland verschilt. Bonaire, Sint Eustatius en Saba hebben projectplannen opgesteld om een en ander te bewerkstelligen.”ⁱⁱ

In het Verdrag zijn afspraken gemaakt over mensenrechten van mensen met een beperking of chronische ziekte. Hierbij draait het om de beleving van mensen met een beperking zelf. Daarom heeft de Alliantie VN-verdrag handicap het voortouw genomen voor een schaduw-rapportage. Deze is te vinden op www.nietsoveronzonderons.nl.

Op 1 april 2022 heeft het VN-comité een lijst met vragen aan de Nederlandse overheid opgesteld. Daarin wordt ook gevraagd naar de status in het Caribisch deel van Nederland.

-
- i Initiële rapportage over de implementatie door Nederland van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, 12 juli 2018, www.eerstekamer.nl pagina 4
  - ii Initiële rapportage over de implementatie door Nederland van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, 12 juli 2018, www.eerstekamer.nl pagina 7

Werkwijze verkenning

Tijdspad

Eind mei 2023 zijn we gestart met de verkenning en dit rapport is in oktober 2023 geschreven. We merken dat het onderwerp veel meer tijd en aandacht verdient dan het tot nu toe krijgt. De mensen die we hebben gesproken, zijn heel betrokken en vinden het een heel belangrijk thema, wat meer aandacht vraagt.

Deskresearch

Tara bv heeft van VWS een aantal rapporten ontvangen voor de deskresearch. Na een gesprek met lederIn (adviespunt Niets over ons zonder ons) kregen we ook aanvullende informatie over de procedure van rapportage van Nederland aan het VN comité. Daarnaast hebben we online veel informatie gevonden over het thema in Europees Nederland.

Gesprekken

We hebben gesprekken gevoerd met stakeholders die aangeven eerder met dit onderwerp bezig te zijn geweest, maar dat er nog weinig maatregelen zijn genomen door de lokale overheden. Iedereen snakt naar beweging en een duidelijk plan hoe er gewerkt gaat worden aan het verbeteren van de mensenrechten van personen met een handicap.

Wij hebben op Bonaire drie rondetafelgesprekken en vele individuele gesprekken gehouden met vertegenwoordigers van verschillende domeinen op Bonaire. We hebben met de overheid, het bedrijfsleven

en maatschappelijke organisaties gesproken over hoe zij zich kunnen inzetten om het Verdrag handen en voeten te geven.

Tijdens de gesprekken, met o.a. gehandicapten belangenorganisatie Mivabo, merkten we dat er meer schrijnende verhalen zijn dan we van tevoren verwacht hadden en dat actie echt geboden is. De praktijk blijkt nog stukken weerbarstiger dan in Europees Nederland, waar weerbarstigheid ook na zeven jaar actieprogramma nog gemeld wordt. Mensen met een beperking op de BES eilanden zitten vaak op meerdere vlakken in een afhankelijkheidspositie. Zij worden met een optelsom van problemen geconfronteerd en komen in een negatieve spiraal terecht van armoede, slechte gezondheid en tal van andere negatieve gevolgen. Doortastende oplossingen op meerdere fronten zijn dus nodig.

In oktober zijn we op Saba en Sint Eustatius geweest en hebben we voorafgaand online gesprekken gevoerd met het veld.

Op alle drie de eilanden hebben we met ervaringsdeskundigen gesproken en gesprekken met hen gefilmd. Deze film wordt ook vertoond tijdens het congres op 3 november en zal daarna worden gepubliceerd op YouTube.

Awareness creëren

Vraaggericht programma i.p.v. aanbodgerichte domeinen

Ons plan was om, op basis van de gevoerde gesprekken en de deskresearch, voor de zes domeinen uit het Europees Nederlandse programma Onbeperkt meedoen, de grootste knelpunten en mogelijke interventies te beschrijven. Maar we merkten dat het programma is gebaseerd op zeven actielijnen, die niet alle artikelen van het Verdrag dekken. Ook constateerden we dat er voorafgaand aan het invullen van de domeinen nog een voortraject nodig is om in gezamenlijkheid met stakeholders prioriteiten vast te stellen en gegevens te verzamelen. Daarom zullen we in deze verkenning aanbevelingen doen op basis van de domeinen, maar vooral aanbevelingen doen over een betere structuur en awareness. We hopen op 3 november tijdens de breakoutssessies prioriteiten te kunnen benoemen waar verbeteringen nodig zijn.

Constateringen en aanbevelingen

Hieronder beschrijven we welke aanbevelingen we doen:

1. Aansluiten bij de armoede aanpak

Met de armoedeaanpak op Bonaire zijn het afgelopen jaar goede resultaten behaald op basis van een routekaart. Er is een uitgebreid traject doorlopen met symposia en focusgroepen. Tijdens de armoede conferentie kwam als belangrijkste punt naar voren dat het niet alleen gaat om te weinig inkomen om in levensonderhoud te voorzien, maar dat met name de sociale ontwikkeling van mensen achterblijft. Daarop moet worden ingezet en vanuit die routekaart zijn er verschillende pijlers waaronder “zelfredzaamheid en participatie”.

Dit zijn exact dezelfde thema's en behoeften die worden genoemd tijdens de gesprekken die we hebben gevoerd met mensen met een beperking. Het is daarom logisch om aansluiting te zoeken bij deze onderdelen van de armoedeaanpak.

2. Programma maken over *alle* artikelen vanuit zelfregie

We stellen voor dat op de BES-eilanden een programma wordt georganiseerd op *alle* thema's van het Verdrag, in de vorm van een programma met cursussen, lezingen, workshops, herstelactiviteiten, etc. Het programma omvat de onderwerpen uit de domeinen en artikelen waarbij vanuit de vraag van personen met een beperking wordt gedacht en gewerkt, in plaats van een top down en aanbodge-richte benadering te hanteren. Een model wat gebruikt kan worden is bijvoorbeeld het gedachtegoed van het sociaal model en het model van positieve gezondheid, wat uitgaat van zelfregie van de personen met een beperking zelf. Een adviesraad, bestaande uit mensen met een beperking, is een must.

Om een programma op te stellen moeten we eerst weten om hoeveel mensen het eigenlijk gaat. Bijvoorbeeld in het rapport van Novicareⁱⁱⁱ uit 2022 blijkt dat er op Bonaire statistisch gezien waarschijnlijk meer dan 4000 personen met een verstandelijke beperking wonen. In Nederland wordt ervan uitgegaan dat 20% van de populatie een beperking heeft. Op Bonaire ligt dit percentage van alle mensen met een beperking vermoedelijk dus veel hoger. Duidelijkheid en onderzoek naar deze gegevens is nodig.

3. Samenwerken met Alliantie Nederland

Verder moet er meer contact en uitwisseling komen met belangenorganisaties in Europees Nederland en de BES-eilanden. Expertise uit Europees Nederland kan op de eilanden worden gebruikt en belangenorganisaties in Europees Nederland kunnen er meer aandacht aan geven richting de VN. Het ontbreekt op de BES-eilanden aan professionele, voldoende gesubsidieerde belangenorganisaties en er moet een adviespunt komen op de eilanden. Professionalisering van bijvoorbeeld Mivabo is van groot belang. Hun lidmaatschap bij leder(in) en ondersteuning vanuit Europees Nederland is belangrijk. De Alliantie in Europees Nederland benadrukt bovendien dat de actielijnen geen meetbare doelen, geen tijdspad en geen kwantitatieve monitoring bevatten. Het is van groot belang om dit in de versie voor Caribisch Nederland wel te doen. De mogelijkheid moet worden gecreëerd om in augustus 2024 in Genève een side session te doen over de BES-eilanden en het Verdrag, als Nederland gereviewd wordt door het VN-comité.

4. Alles ophangen aan een awareness campagne

Om een attitude verandering teweeg te brengen is een campagne nodig die minstens vier jaar duurt, zodat iedereen gaat denken vanuit het sociaal model in plaats van het medisch model. Over vier jaar weten mensen met een beperking wat hun rechten zijn en hebben ze de tools om een beroep te doen

op deze rechten. Ze kunnen zelf actie ondernemen of hebben een structuur om zich heen die voor hun rechten opkomt. Ook mensen zonder beperking hebben dan besef van en denken vanuit het sociaal model. Een grote eilanden brede communicatie campagne, gesegmenteerd naar eiland, is nodig om wezenlijk het verschil te maken en een mindshift te maken naar het sociale model en denken vanuit positieve gezondheid.

5. Ervaringsdeskundigheid vergroten

Empowerment en zelfregie door mensen met een beperking is volgens ons de sleutel tot verbetering. De herstelbeweging en clientbeweging zijn voorbeelden hiervan in Nederland. Op de eilanden hebben mensen met een beperking vaak niet de informatie beschikbaar over de mogelijkheden die er zijn en worden ze te veel afgeschermd en beschermd door hun omgeving. Openheid en doorbreken van taboes en schaamte op een veilige manier, zijn essentieel om te komen tot empowerment. Goede voorbeelden zijn plannen voor een recovery space op Curaçao en de opleiding tot ervaringsdeskundige die momenteel wordt gegeven voor professionals uit het hele Caribisch gebied.

Inhoudelijke thema's rondetafel- gesprekken

De VN-artikelen gaan onder meer over: werk en inkomen, onderwijs, wonen, toegankelijkheid, mobiliteit en zorg. Dit zie je ook terug in de domeinen van het programma Onbeperkt meedoen!. Wij hebben in onze gesprekken in eerste instantie ingezoomd op deze domeinen, maar er is zoals eerder beschreven een breder programma nodig op het gebied van alle artikelen uit het Verdrag, zoals deelname aan de democratie, rechtspositie, ondersteuning etc.

Tijdens de rondetafelgesprekken werden door de deelnemers en per domein inhoudelijke voorstellen gedaan, aanzetten omschreven voor een actieprogramma, zorgen geuit en vragen gesteld. Hieronder worden enkele omschreven die tijdens de gesprekken werden genoemd, gegroepeerd per domein.

Bouwen en wonen

- » Wordt er bij de nieuw te bouwen woningen door Fundashon Cas Boneriano (FCB), rekening gehouden met zorg en wonen en geschikte aanpassingen? FCB heeft in de bouwtekeningen alleen rekening gehouden met bredere deuren.
- » FCB kan worden gekoppeld aan PBT Consult in Utrecht, die een programma ontwikkelde voor toegankelijk bouwen. Uit het bouwbesluit BES:

*HOOFDSTUK 4 TECHNISCHE VOORSCHRIFTEN UIT HET
OOGPUNT VAN BRUIKBAARHEID*

Artikel 4.1 Toegankelijkheid

Een voor publiek toegankelijk bouwwerk heeft, afhankelijk van de bestemming en voor zover dit technisch en economisch haalbaar is, voorzieningen waarmee het voor publiek toegankelijke deel van dit bouwwerk toegankelijk is voor mindervaliden.

- » Er staat niets in het bouwbesluit van de BES over aanpassingen (behalve het bovenstaande). Daar zouden richtlijnen voor ontwikkeld moeten worden. FCB wil daar graag over meedenken.
- » Moeten er meer geschikte woonvormen worden gebouwd, zoals een woonfaciliteit met zeer intensieve begeleiding/verzorging voor verstandelijk gehandicapten?
- » Is er voldoende visie ontwikkeling naar geschikte woonvormen en hoe de bewoners daar willen wonen? Welke behoeftes hebben bewoners en welke zorg hebben zij nodig? Bijvoorbeeld, is er een prikkelvrije ruimte?
- » Investeren in scholing personeel over 'empatisch vermogen en empoweren van bewoners', hoe doe je dat?
- » Met OLB een twinning opzetten met Utrecht Standaard Toegankelijk^v over toegankelijk maken van openbare en publieke gebouwen.

Werk en inkomen

- » Op welke wijze is het zinvol om op de BES-eilanden afspraken met werkgeversorganisaties te maken? De werkgever moet het zakelijk voordeel ervan inzien. Bijvoorbeeld door functiedifferentiatie en inzetten op specialismen en/of loonkostensubsidie.
- » Jobcoaches en dienstverlening van Plenchi di Trabou aan personen met een beperking én aan werkgevers, zodat het voor de werkgevers echt aantrekkelijk wordt.
- » Op de website van Plenchi di Trabou een 'lees voor' mogelijkheid implementeren voor betere toegankelijkheid.
- » Restaurant vanuit SGB (Scholengemeenschap Bonaire) voor leerlingen met een beperking.
- » Het ontbreekt aan aandacht voor arbeidsparticipatie van ex-gedetineerden met een beperking.
- » Poortfunctie^v realiseren bij Plenchi di Trabou om mensen met een beperking te helpen aan dagbesteding en beschermt werk. Worden alle mensen met een beperking nu geregistreerd en door het poortproces gehaald? Is er al een systeem voor?

Onderwijs

- » Toegankelijkheid van begeleiding naar passend onderwijs verbeteren.
- » Een dialooggroep onderwijs opzetten met ouders, leerlingen en scholen?

- » Kan voor de LVB-doelgroep (licht verstandelijk beperking) de leerplicht worden aangepast zodat deze beter rekening houdt met de speciale behoeftes van deze doelgroep?
- » Is er voldoende onderwijs mogelijkheid bij detentie? Is er woonbegeleiding en aandacht voor arbeidsparticipatie van ex-gedetineerden?

Vervoer

- » Kan het doelgroepenvervoer worden uitgebreid door de Zorg en Welzijn Groep? Dus niet alleen vervoer voor medische doeleinden, maar ook voor participatie, met een centraal systeem op basis van indicatie.
- » Mogelijkheid bieden om auto's aan te laten passen voor mensen die zelf willen kunnen rijden.
- » Vliegvervoer en toegankelijkheid vliegvelden verbeteren.
- » Gehandicaptenparkeerkaart invoeren en handhaven.

Participatie en toegankelijkheid

- » De digitale toegankelijkheid van websites van overheden en publieke instanties zoals RCN, OLB, OLE, OLS, Mariadal etc., op orde brengen.

Inzetten op sport en cultuur, dit zijn twee belangrijke trajecten die verder ontwikkeld moeten worden:

- » Voorstellen sport
  - Train-de-trainer programma voor verenigingen die met mensen met een beperking willen trainen.

- Om mensen met een beperking meer te laten sporten, proactief personen met een beperking koppelen aan verenigingen.
  - Het programma Uniek Sporten (sport aanbod voor mensen met een beperking bevorderen) ook op de BES-eilanden mogelijk maken.
- » Voorstellen kunst en cultuur
    - Cultuurparticipatie vergroten ism Fonds voor Cultuurparticipatie, het LKCA, de (lokale) cultuursector en OCW.
    - Trainen van kunstenaars, kunstdocenten en kunstinstellingen in het werken met mensen met een beperking.
    - Wat LKCA in Nederland doet voor cultuurparticipatie van mensen met een beperking, zou het adviespunt BES handicap op de BES-eilanden kunnen doen.
    - Gebouwen van musea toegankelijk maken, zowel fysiek, visueel als auditief.
  - » Om een toolkit voor de BES-eilanden te maken de Business Federation Bonaire koppelen aan www.mkbtoegankelijk.nl
  - » Bij parkjes Parke Tului en Sunset Beach Park: speeltuinbende.nl/kom-actie/test-de-speelplekken-bij-jou-de-buurt
  - » Methodes van begrijpelijke informatie inzetten zoals tel mee met taal.
  - » Hulp in het stemhokje toestaan door stembureaumedewerker, resultaten evalueren met OLB over extra budget voor stemmen voor mensen met beperking.

Zorg en ondersteuning

- » Investeren in proactieve zorg door vraag gestuurd te werken, zoals nu gebeurt met Arts VG. Kennis vergroten door trainingen verplegend personeel.
- » Hoe kan de (toegang tot) zorg, ook bij levenslange en levensbrede ondersteuning, flink verbeterd worden?

- » Benut de korte lijnen op de eilanden maar maak gebruik van een goed registratiesysteem en 'één poort loket functie'^{vi}.
- » Onderzoek de mogelijkheden voor een onafhankelijke cliëntondersteuner. Dit is iemand die naast de inwoner staat, informeert over mogelijke zorg en ondersteuning, en ondersteunt bij het maken van de juiste keuze uit deze mogelijkheden. Onafhankelijke cliëntondersteuners zijn er voor alle inwoners^{vii}. Mensen met een licht verstandelijke beperking verdienen extra aandacht als het gaat om de invulling van onafhankelijke cliëntondersteuning binnen de BES.

iv Utrecht Standaard Toegankelijk, januari 2017, Gemeente Utrecht.

v Naar een toekomstbestendige organisatie van dagbesteding en beschut werken op Bonaire, Annemarie Goulmy en Vyglén Eugenia, Weener XL, 30 april 2021, pagina 15.

vi Naar een toekomstbestendige organisatie van dagbesteding en beschut werken op Bonaire, Annemarie Goulmy en Vyglén Eugenia, Weener XL, 30 april 2021, pagina 15.

vii Onafhankelijke cliëntondersteuning voor mensen met een LVB, Themahandreiking,

Afsluitend

Er zijn nog veel inhoudelijke thema's en onderwerpen die niet benoemd zijn in deze lijst, dit is slechts het topje van de ijsberg. We hopen dat na het symposium van 3 november gezamenlijk een verschil gemaakt kan worden op alle terreinen van het Verdrag.

I am more

You see me for what you think I am

You judge because you think I do

Your acceptance I don't deserve because I am what you think of me

My deed, my color, my mental health, my disability

You mark me

You seclude me

You reject me

But I am not just my deed

I am not just my disability

I am not just my illness

I am more

Ereina Hunt-Gorden

Gesprekken

Voor deze verkenning hebben we gesproken met:

Bonaire

Eva Westerhoff	diversiteitsdeskundige
Sharifa Sedney	medewerker sport en bewegen at openbaar lichaam Bonaire
Edilse Goeloe	directeur-bestuurder at FKPD
Genara Silberie	directeur-bestuurder at Zorg en Welzijn Groep
Beate van den Berg	beleidsmedewerker armoede at Rijksdienst Caribisch Nederland
Marugia Janga	projectmedewerker VN-verdrag at openbaar lichaam Bonaire
Gerlinde Winklaar	medewerker at EOZ
Judith Brekelmans	interim beleidsadviseur at openbaar lichaam Bonaire
Christine Alvarez	beleidsmedewerker at Mental Health Caribbean
Ria Evers-Dokter	bestuurslid at MiVaBo
Susan van Haren	medewerker MBO at Scholengemeenschap Bonaire
Junny Josephina	directeur at Krusada
Esther Bulthuis	medewerker diversiteit at Rijksdienst Caribisch Nederland

Kelly Mettes	fysiotherapeut at Bon bida
Veroesjka de Windt	CEO at Bonhata
Suzanne Nuijten	ervaringsdeskundige
Luis del Rosario	ervaringsdeskundige
Jorn Broesder	eigenaar at Joor BV
Arelys Francees	manager woondiensten at Fundashon Cas Bonairiano
Dianne Boelmans	beleidsadviseur at Fundashon Cas Boneriano

Sint Eustatius

Gerard Berkel	directeur at Dagbesteding Chapelpiece
Gregory Melfor	beleidsmedewerker publieke gezondheid at openbaar lichaam Sint Eustatius
Lysandra Kooyman	manager care at SEHCF
Iona Houtman	ervaringsdeskundige
Ingrid Houtman	oud-medewerker publieke gezondheid at openbaar lichaam Sint Eustatius, familielid van ervaringsdeskundige Iona Houtman
Ereina Hunt-Gordon	family support coördinator huiselijk geweld en kindermishandeling at openbaar lichaam Sint Eustatius
Monica Smit	opvoedkundige at openbaar lichaam Sint Eustatius

Saba

Gideon Wilson	social worker at openbaar lichaam Saba
Werner van der Linden	directeur at Saba Reach Foundation
Cato de Schepper	medewerker at Saba Reach Foundation
Victor Barnes	ervaringsdeskundige
Bennett Barnes	ervaringsdeskundige
Judith Meijer	directeur at Saba Cares
Ma Luz Nejar	coördinerend verpleegkundige at Saba Cares
Annelies Buurmeijer	directeur EC2

Europees Nederland

Xan Koster	beleidsmedewerker Niets over ons zonder ons at lederIn
Lydia Vlagsma	beleidsmedewerker onderwijs en VN-verdrag Handicap at lederIn

Literatuur

VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap, New York, 13 december 2006.

Samenvatting rapportage Armoede, sociale uitsluiting en mensenrechten in Caribisch Nederland, College voor de Rechten van de Mens, 2016.

Visie volksgezondheid, welzijn en sport in Caribisch Nederland, Maarten van Ooijen, Ministerie van VWS, 29 september 2022.

Naar een toekomstbestendige organisatie van dagbesteding en beschut werken op Bonaire, Annemarie Goulmy en Vyglén Eugenia, Weener XL, 30 april 2021.

Verstandelijk gehandicaptenzorg BES-eilanden, Novicare, juni 2022.

A Social Workplace: towards successful and sustainable employment for hard-to-employ people at St. Eustatius, Enablement, 10 februari 2023.

Synergie door combineren, werkbezoek aan Saba, Annemarie Goulmy en Vyglén Eugenia, juni 2022.

Programma VN-verdrag Onbeperkt meedoen!, ministerie VWS, juni 2018.

Achtergrondartikel Koplopers VN-Verdrag, VNG, 2018.

Schaduwrapportage Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in Nederland, Alliantie VN-verdrag Handicap, 3 december 2019.

Zorg rondom LVB in Bonaire, concept rapportage Merel Griffith-Lendering (FAJ Curaçao) en Elly Hellings (IndigoBlue Consult), december 2022.

Zo werkt de gehandicaptenzorg, Gertrude van Driesten en Kees Wessels, Platform zo werkt de zorg, 2020.

Initiële rapportage over de implementatie door Nederland van het VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, VNG, 12 juli 2018.

Inclusie en diversiteit, wat waarom en hoe? Movisie, mei 2021.

Op naar geïntegreerde onderwijs voorzieningen, factsheet van de eerste meeting, Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek, 2021.

Integraal model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving: invulvoorbeeld, Louis Bolk Instituut.

Positieve Gezondheid, presentatie tijdens kennisdelingsdag LKCA.

Onafhankelijke cliëntondersteuning voor mensen met een LVB, themahandreiking, Movisie, mei 2021.

Utrecht Standaard Toegankelijk, januari 2017, gemeente Utrecht.

Onderzoek VN-rechten van personen met een handicap in Caribisch Nederland, Elma van de Mortel, IdeeVersa, Oberon Nauta DSP groep, 31 augustus 20216.

E-learning, Niets over ons zonder ons.

Colofon

Dit rapport is geschreven door Marieke Knol en Mimoun Himmit van Tara bv, in opdracht van Eddy van Veghel en Sophie Schutte van het Ministerie van VWS.

Tara bv, Creative Consultancy werkt vanuit persoonlijke ervaringsdeskundigheid en jarenlange ervaring in de culturele sector in Europees Nederland en in het Caribische deel van het Koninkrijk. Wij geven advies over het oplossen van maatschappelijke en culturele uitdagingen. Daarbij denken we vanuit creativiteit en een out of the box mentaliteit.

Gedicht *I am more* is met toestemming van Ereina Hunt-Gorden gebruikt.

Fotografie: Casy Roosje

Ontwerp: Joost Dikker Hupkes

Tara BV

Bezoekadres: Hòfi Kultural,
Kaya Skandelchi z/n Kralendijk,

Bonaire C.N.

005997826700

005997005304

info@tarabv.com

www.hofikultural.com

Bonaire C.N., November 2023

Tara bv